

Komunitné médiá – mikrosociálna perspektíva.

Peter Oborník

Abstrakt

Príspevok stručne opisuje súčasný duálny systém na Slovensku deliaci médiá na komerčné a verejnoprávne, aby poskytol názorovú pluralitu ako výsledok spoločenského a kultúrneho vývoja v niekdajšom Československu a po jeho rozdelení. Kým otvorený pomerne deregulovaný trh komerčných médií je vysoko dynamický a progresívny, výsostne elektronické verejnoprávne médiá – Slovenský rozhlas (SRo) a Slovenská televízia (STV) byť dynamické a progresívne (trhovo motivované) nemusia. Aj napriek mnohým podobnostiam (vrátane poslania) sa od seba SRo a STV vzdávajú a paradoxne, najmä zlé hospodárske výsledky STV vedú k ich najvýraznejšej zmene, vytvoreniu spoločnej inštitúcie Rozhlas a televízia Slovenska, pričom STV sa oproti SRo aj po zlúčení javí ako hospodársky nestabilná (nepredvídateľná) s nízkym trhovým podielom a nedostatočným počtom programov verejnej služby pre špecializované komunity, neziskové organizácie a občiansky aktivizmus. Vzniknutý „prázdny“ priestor by mohla doplniť podpora komunitných médií, ktoré oproti doterajšiemu modelu riadenia, organizácie, programovania a produkcie zhora nadol ponúkajú možnosť zdola nahor – občianskym iniciatívam stojacim pri zrode slovenských médií (a slovenského národa vôbec). Domnievame sa, že podporou komunitných médií ako mikrosociálnej perspektívy, ktorú vnímame ako minoritnú nezávislú otvorenú prosociálne orientovanú iniciatívu prevažne homogénnej skupiny členov v rámci úzkeho regiónu s perspektívou dlhodobej udržateľnosti a poskytovania príležitosti aktívnym „bežným“ ľuďom, sa zlepší priestor pre názorovú pluralitu a naplnenie poslania verejnej služby (najmä) na úrovni televízneho vysielania.

Kľúčové slová

komunitné médiá – duálny systém – komerčné médiá – verejnoprávne médiá – Slovenská televízia – Slovenský rozhlas

Oborník, P. : Komunitné médiá : mikrosociálna perspektíva / Peter Oborník. In. Médiá a text 5. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2015. ISBN: 978-80-555-1494-9. S. 260-273.

Pretrvávajúci duálny systém z čias ČSFR, ustanovený v októbri 1991 zákonom č. 468/1991 Zb. z. o prevádzkovaní rozhlasového a televízneho vysielania, otvára možnosti vstupu na trh elektronických médií novým prevádzkovateľom a to právnickým osobám (alebo fyzickým osobám s povinnosťou registrovať sa v obchodnom registri) na základe získaného oprávnenia, licencie. Súčasne sa odvoláva na zákon Federálneho zhromaždenia, zákon Českej národnej rady a Slovenskej národnej rady, vďaka ktorým umožňuje prevádzkovanie štátnych elektronických médií. Dominantnými cieľmi aplikácie zákona boli záujmy verejnosti, sloboda prejavu a právo na informácie. S odvolaním sa na predmetné ciele zákon zriaďuje (§ 16) Federálnu radu pre rozhlasové a televízne vysielanie. Popri nej je o rok neskôr zriadená Rada SR pre rozhlasové a televízne vysielanie zákonom č. 294/1992 o Rade Slovenskej republiky pre rozhlasové a televízne vysielanie¹, ktorá neskôr mení názov na súčasný: Rada pre vysielanie a retransmisiiu.

Obdobná otázka legislatívnej aplikácie názorovej plurality sa odohráva po roku 1989 aj v ostatných krajinách V4. Príčinou a súčasne následkom duálneho systému sú politické a spoločenské zmeny ako „erózia tradičných občianskych hodnôt a konvencií, individualizácia, pluralizácia spôsobu života, pokles významu ideológií a pod.“ (Benkovičová, 1997, s. 203)

1 Duálny systém na Slovensku

Na jednej strane stoja komerčné médiá s príznakom neustálej vertikálnej ako aj horizontálnej koncentrácie vlastníctva a komercializácie vysielaného obsahu riadeného v závislosti od prevažne kvantitatívnych meraní diváckej sledovanosti a počúvanosti. Oproti komerčným stoja v pomysľnej binarite verejnoprávne médiá, u nás zastúpené inštitúciou Rozhlas a televízia Slovenska, ktorej predchádzalo zlúčenie pôvodne samostatných inštitúcií, Slovenskej televízie a Slovenského rozhlasu. Vtedajší minister kultúry Daniel Krajcer, ktorého rezort návrh pripravil argumentoval „zabránením ďalšieho zadlžovania televízie“ ako „aj skvalitnením vysielanie oboch médií“ (SITA, 2010).

Z hľadiska naplnenia vyhlásenia bývalého ministra kultúry Daniela Krajcera sa relatívne podarilo naplniť zámer zabránenia ďalšieho zadlžovania televízie. Pri komparácii vývoja hospodárenia doposiaľ (28. 2. 2015) v období tri roky pred zlúčením a tri roky po zlúčení oboch inštitúcií do jednej (2008 – 2013) na základe zverejnených oficiálnych výsledkov záverečných správ uvádzajúcich údaje do

¹ ktorý je neskôr nahradený zákonom 160/1997 Z. z. o Rade SR pre rozhlasové a televízne vysielanie a finálne ho nahrádza a zároveň ruší zákon č. 308/2000 Z.z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z.z. o telekomunikáciách (ktorý ruší zákony č. 468/1991 Zb., č. 160/1997 Z.z. a §1 zákona č. 166/1993 Z.z.. Zákon o.i.)

Oborník, P. : Komunitné médiá : mikrosociálna perspektíva / Peter Oborník. In. Médiá a text 5. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2015. ISBN: 978-80-555-1494-9. S. 260-273.

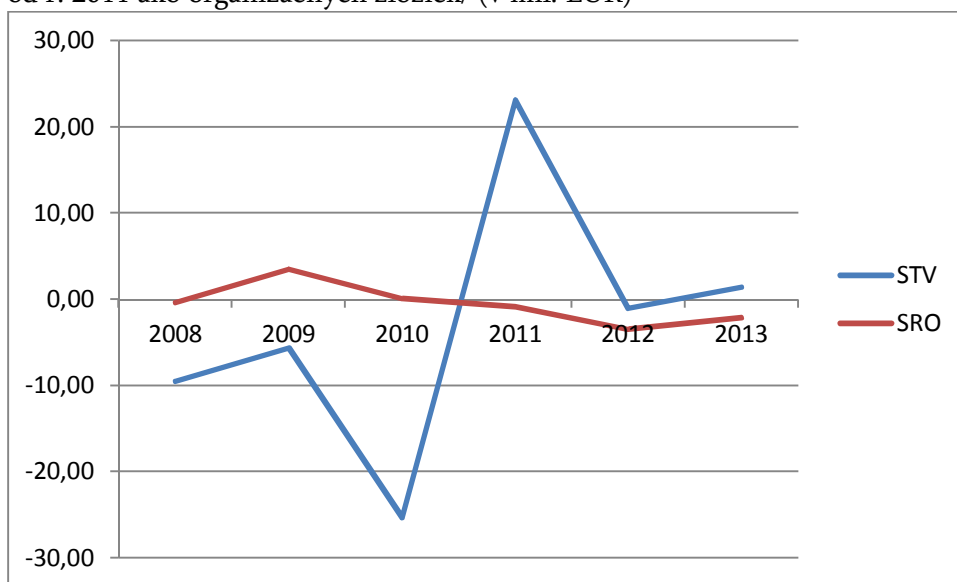
roku 2013 zisťujeme výraznú elasticitu hospodárskeho výsledku STV oproti SRo. Kým hospodársky výsledok SRo v pozorovanom období má relatívne stabilnú klesajúcu tendenciu, STV je z hľadiska hospodárenia vysoko dynamická – nestabilná.

Tabuľka č. 1: Komparácia hospodárskeho výsledku STV/SRo/RTVS (v EUR)

Rok	STV	SRo	súčet / RTVS
2008	-9 522 837²	-377 116³	-9 899 953
2009	-5 625 876	3 504 514	-2 121 362
2010	-25 318 110	67 972	-25 250 183
2011	23 132 991	-905 617	22 227 374
2012	-1 012 788	-3 460 077	-4 472 865
2013	1 429 019	-2 174 960	-745 941

Zdroj: Výročné správy RTVS (rtvs, 2015)

Graf č. 1: Vývoj hospodárskeho výsledku STV a SRo /ako samostatných inštitúcií, od r. 2011 ako organizačných zložiek/ (v mil. EUR)

Zdroj: Výročné správy RTVS (rtvs, 2015)

Zlúčenie verejnoprávnych STV a SRo môžeme primárne vnímať ako právny politicko-ekonomický akt. Zrušením zákona č. 619/2003 Z. z. o Slovenskom rozhlase a zákona č. 16/2004 Z. z. o Slovenskej televízii vstupuje do platnosti 1.

² -286 885 000 Sk (vtedajšia mena)

³ -11 361 000 Sk (vtedajšia mena)

Oborník, P. : Komunitné médiá : mikrosociálna perspektíva / Peter Oborník. In. Médiá a text 5. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2015. ISBN: 978-80-555-1494-9. S. 260-273.

januára 2011 Zákon č. 532/2010 Z. z. o Rozhlase a televízii Slovenska a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý (v § 1) „upravuje postavenie, poslanie, úlohy a činnosť Rozhlasu a televízie Slovenska“ a zároveň (v § 2) zriaďuje „Rozhlas a televíziu Slovenska ako verejnoprávnu, národnú, nezávislú, informačnú, kultúrnu a vzdelávaciu inštitúciu, ktorá poskytuje službu verejnosti v oblasti rozhlasového vysielania a televízneho vysielania“. Poslanie „novej“ RTVS ako aj jej programová štruktúra sa výrazným spôsobom nemení.

Programovú službu verejnosti v oblasti vysielania vníma predmetný zákon ako geograficky univerzálnu, programovo rozmanitú, pripravenú na zásade redakčnej nezávislosti kvalifikovanými pracovníkmi s pocitom spoločenskej zodpovednosti rozvíjajúc kultúrnu úroveň poslucháčov a divákov, poskytujúc priestor súčasným kultúrnym a umeleckým aktivitám, sprostredkuje kultúrne hodnoty. Spravodajské, publicistické, dokumentárne, dramatické, hudobné, športové, zábavné a vzdelávacie programy, programy pre deti a mládež a iné programy sú demokratické a humánne, prispievajú k právnemu a etickému vedomiu a enviromentálnej zodpovednosti, sú nestranné, overené, neskreslené, aktuálne, zrozumiteľné, v celkovom pohľade vyvážené a pluralitné, rozvíjajú národné povedomie a kultúrnu identitu obyvateľov Slovenskej republiky utvárajúc podmienky na spoločenskú dohodu vo veciach verejných. Zákon pojednáva aj o porozumení, tolerancii a súdržnosti rozmanitej spoločnosti.

Z hľadiska mediálneho priestoru, spôsobu financovania, organizácie a riadenia je očakávanie splnenia množstva legislatívnych požiadaviek pri tvorbe programu náročné. Zároveň vyžaduje plnoformátové médium, ktoré môže byť pomerne nekonzistentné až nekoncepčné.

1.1 Plnoformátové a monotematické/špecializované stanice a okruhy

Definícia média ako plnoformátového je vyhovujúca najmä v prípade licenčného vysielania viacerých programových typov. Súčasné, všeobecne známe, rozdelenie na plnoformátové a monotematické masovo-komunikačné prostriedky, resp. médiá podľa charakteru programovej ponuky je pomerne nepresné⁴ z dôvodu rozšírenia mediálnej ponuky, špecializácie, tematickej profilácie a dôraznejšej segmentácie a pozicionania na úrovni tvorby vlastnej corporate identity, teda „vlastnej tváre“, ktorá by mala byť v porovnaní s konkurenčnou stanicou jasná a ľahko odlíšiteľná. V roku 2012 uvažuje Václav Mika v súvislosti so športovým okruhom Trojka o segmentácii a následnom pozicovaní, pričom „Jednotka by

⁴ Prikladom tzv. plnoformátových masovo-komunikačných prostriedkov sú: „STV, TV Markíza, TV Joj, TV NOVA“ a „monotematických – špecializovaných: TA 3, DOMA, HBO“. (Brestovanský, 2010, s. 13)

Oborník, P. : Komunitné médiá : mikrosociálna perspektíva / Peter Oborník. In. Médiá a text 5. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2015. ISBN: 978-80-555-1494-9. S. 260-273.

bola plnoformátová, Dvojka pre náročných, Trojka šport. Dnes už je však situácia iná. STV už stráca monopolné postavenie pri nákupe športových práv“ (Okoličaniová, 2012). Označeniu plnoformátová sa oficiálna zverejnená deklarácia zamerania programu Jednotky vyhyba, okresáva ho „na univerzálneho rodinného diváka“ pomenúvajúc aj svoju cieľovú trhovú pozíciu ako „kvalitnú možnosť voľby medzi vysielaním programov komerčných televízií a Jednotky STV“. Dvojka je fokusovaná na „záujmové skupiny, vrátane divákov regionálneho a národnostného vysielania, prináša informácie, obohatenie poznania v rôznych oblastiach života, duchovné hodnoty, národné a kultúrne dedičstvo, vzdelávanie, ale aj kultivovanú zábavu“ a vo večernom čase na „náročnejšieho diváka“. (rtvs.org, 2014) Oproti verejnoprávnemu televíznemu vysielaniu na Slovensku aktuálne stojí komerčné vysielanie – v pozícii trhového lídra TV Markíza (od r. 1996), v pozícii vyzývateľa TV JOJ (od r. 2002) a ich okruhy (segmentované na mužov a ženy) – Doma (od r. 2009), Dajto (od r. 2012), Plus (od r. 2008) a Wau (od r. 2013), v pozícii mikrosegmentára špecializovaná spravodajská televízia TA3 (od r. 2001), kresťanská TV LUX (od r. 2008), hudobná televízia Music Box (od r. 2002) a ďalšie reklamné (napr. TVA), regionálne, lokálne a tematicky (Fashion TV CZ a SK) motivované televízne stanice. Digitalizácia, skvalitňovanie satelitných a káblových prenosov a rozširovanie ich ponuky prinášajú pre diváka možnosť sledovať nové televízne stanice ako aj stieranie regionálnych hraníc (napr. káblové vysielanie ponúka program regionálnych televízií) a neustálu penetráciu zahraničných televíznych služieb. Súčasný stav slovenského trhu by sme mohli zhodnotiť kvantitatívnou presýtenosťou. Napriek tomu televízie neposkytujú dostatočný priestor pre občiansky aktivizmus, marginalizované skupiny, relácie pre menšiny (napr. LGBT) ako aj na prezentáciu škôl a vzdelávacích zariadení, mimovládnych a neziskových organizácií.

Situácia na rozhlasovom trhu je síce podobná, zároveň diferentná najmä kvôli pretrvávajúcej analógovej povahe „FM rádií“. Kým je irelevantné exaktne hovoriť o televíznej programovej ponuke jednotlivých domácností kvôli diferentným poskytovateľom televíznych služieb, produktom, tematickým balíčkom a pod., vďaka analógovému terestriálnemu vysielaniu sú dáta o rozhlase pozorovateľné jednoduchšie. V súčasnosti je na slovenskom trhu osem celoplošných (multiregionálnych) komerčných rozhlasových staníc. Lídrom je contemporary hits CHR/pop Rádio Expres, vyzývateľom Funradio, následníkom Rádio Jemné a Európa 2 s relatívne diferentným cieľovým segmentom, kresťanské Rádio Lumen, žánrovo špecializované Rádio Anténa Rock a Best FM ako aj nové (od r. 2015) Rádio Vlna s cieľom využitia siete zaniknutého Rádía Viva. (radia.sk, 2015), ponuku dopĺňajú súkromné regionálne a lokálne rozhlasové stanice, maďarské, české a rakúske stanice ako aj internetové rádiá (a rádiá šíriace sa káblom či satelitom). RTVS, organizačná zložka SRo ponúka pomerne vyvážené

Oborník, P. : Komunitné médiá : mikrosociálna perspektíva / Peter Oborník. In. Médiá a text 5. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2015. ISBN: 978-80-555-1494-9. S. 260-273.

spektrum piatich analógových a štyroch digitálnych rozhlasových staníc, lídrom je Rádio Slovensko s orientáciou na spravodajstvo, publicistiku, sekundárne na umelecké programy, Rádio Regina s orientáciou na poslucháčov v zrelom veku s okruhmi (západ – stred – východ) Bratislava, Banská Bystrica a Košice, umelecko-kultúrne Rádio Devín, hudobno-kultúrne Rádio_FM pre náročnejšieho mladého poslucháča a Rádio Patria – pre neslovenské národnostné spoločenstvá. Ponuku dopĺňajú digitálne rozhlasové služby, Rádio Klasika – klasická hudba, umelecké Rádio Litera pre intelektuálnejších poslucháčov, Rádio Junior – najmä literatúra a hudba pre deti a Rádio Slovak International pre poslucháčov v zahraničí. (rtvs.sk, 2014)

1.2 Podiely slovenských televíznych a rozhlasových staníc na domácom trhu

Údaje o sledovanosti televíznych staníc na základe peplementrov, merané spoločnosťou PMT, sú v súčasnosti nezverejnené. Výkonný riaditeľ PMT Vladimír Fatika uvádza: „Momentálne sú dáta k dispozícii iba za účelom interných analýz spoločnosti.“ (Maxa,zive.sk, 2014) Celkové podiely na slovenskom televíznom mediálnom trhu sa výrazne za pozorované roky (2011 – 2013) od vzniku RTVS nemenia.

Tabuľka č. 2: Celkový celodenný trhový podiel slovenských televíznych skupín (v %)

	2011	2012	2013
Skupina Markíza	34,2	32,1	33,7
Skupina JOJ	23,9	25,1	23,1
RTVS	12,6	12,1	11,2

Zdroj: TNS Slovakia, TASR, teraz.sk, autorské spracovanie

Tabuľka č. 3: Celkový celodenný trhový podiel slovenských televíznych staníc v roku 2013 v univerzálnej cieľovej skupine Ind. 12+ (v %)

Markíza	24,2
JOJ	17,8
Jednotka	8,8
Doma	5,7
Plus	4,5
Dajto	2,9
Dvojka	2,4
TA3	1,7
Foor	0,9

Oborník, P. : Komunitné médiá : mikrosociálna perspektíva / Peter Oborník. In. Médiá a text 5. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2015. ISBN: 978-80-555-1494-9. S. 260-273.

Wau	0,7
Senzi	0,1

Zdroj: TNS Slovakia, TASR, teraz.sk, autorské spracovanie

Obdobná situácia ako u pozorovaných televíznych staníc je aj pri sledovaní podielových kľzavých dát rozhlasových staníc, kde prvé tri priečky zostávajú nemenné.

Tabuľka č. 4: Celkový ročný trhový podiel slovenských rozhlasových staníc (v %)

	2011	2012	2013
Rádio Expres	19,3	19,6	19,4
Rádio Slovensko	16,5	16,9	16,4
Fun Rádio	13,3	12,5	12,7
Jemné Melódie	8,4	8,4	8,1
Rádio Regina	6,8	6,4	6,3
Európa 2	6,7	7,6	7,4
Rádio Viva	4,5	4,9	4,1
Rádio Lumen	3,2	2,8	2,6
Rádio_FM	2	2,4	2,5
Rádio Patria	0,7	1	1,1
Rádio Devín	0,7	0,5	0,6
Rádio Hey!	1,5	1,1	
Anténa Hitrádio			1,5

Zdroj: MEDIAN SK, In. radia.sk, autorské spracovanie, 2015

Predložené vývojové kvantifikátory poukazujú na dostatočnú (až prevyšujúcu) nasýtenosť trhu elektronických médií na Slovensku. Kým v oblasti komerčných médií sa v rámci platnej legislatívy zaručuje pluralita a to aj licencovaním elektronických komerčných médií vďaka Rade pre vysielanie a retransmisiiu, súkromné televízie a „rádiá“ sú navyše ovplyvňované trhovo – počúvanosťou/sledovanosťou, rentabilitou a trhovým podielovaním. Problémová je otázka verejnoprávných médií. Kým organizačná zložka SRo (v rámci RTVS) dosahuje pomerne stabilný hospodársky výsledok, vysokú počúvanosť: druhý najvyšší podiel hlavnej vysielacej stanice Rádio Slovensko cca 16-17% podielom a funkčnú obsahovú vyváženosť ako aj naplnenie predmetnej programovej služby verejnosti v oblasti vysielania (spomenutej v kpt. 1) prostredníctvom deviatich rozhlasových služieb, organizačná zložka STV je hospodársky nestabilná, hlavná programová služba Jednotka dosahuje nízky podiel (oproti súčtu ostatných dvoch

Oborník, P. : Komunitné médiá : mikrosociálna perspektíva / Peter Oborník. In. Médiá a text 5. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2015. ISBN: 978-80-555-1494-9. S. 260-273.

hlavných komerčných programových služieb Markíza a JOJ len jednu pätinu) s domnienkou nejednoznačného formátu, resp. stratégie pozicionovania. Domnievame sa, že oproti poslaniu byť verejnou službou (najmä neskreslene objektívne informovať a dávať priestor pre kultúru, umenie, menšiny, prispievať k právnemu a etickému vedomiu a enviromentálnej zodpovednosti), verejnoprávna plnoformátová Jednotka čiastočne absentujúce formáty substituuje nízkorozpočtovou zahraničnou „béčkovou“ filmovou a seriálovou tvorbou (zo súčasných napr. Križovatky medicíny /USA/, McLeodove dcéry /Austrália/, Policajné oddelenie /Taliansko/, Lekári /USA/, Zátoka nádejí /Kanada/, Hlavný podozrivý – newyorské prípady /USA/, Súboj s časom /Nemecko/)⁵. Druhý vysielací okruh je z hľadiska tematickej koncepcie a programového naplnenia jasnejší, napriek tomu s poddimenzovaným priestorom pre minority (etnické, sexuálne), hendikepovaných – nepočujúcich, ľudí s telesným postihnutím a pod., súčasnú kultúru a umenie, enviromentalistiku, s neatraktívnymi edukačnými a didaktickými programami. Ponúkané obsahy by mali jasne odpovedať na otázku: Kto sú naši diváci? a osloviť ich kvalitnou a zároveň atraktívnou formou.

2 Komunitné médiá – možnosti riešenia disfunkcie súčasného duálneho systému

Duálny systém pri svojom vzniku a genéze do súčasnej podoby stojí na pilieroch komerčných a verejnoprávnych médií, riadených zhora nadol, absentuje občiansky a sociálny aspekt. Aj napriek veľkému mediálnemu priestoru, ktorý prináša digitalizácia, internet a ekonomická dostupnosť mediálnych prostriedkov, sú mediálne možnosti verejnej prezentácie na národnej úrovni obmedzené. Za výrazné negatíva súčasného duálneho systému považujeme samotný faktor využitia elektronického média ako prostriedku šírenia programov verejnej služby diskvalifikujúceho ostatné mediálne druhy (tradičné printy, internetové multimédiá), centralizáciu celoplošných komerčných a verejnoprávnych staníc do Bratislavy ako aj deficitnú verejnú diskusiu o potrebe medializácie a mediatizácie (sieťovania oblasti) tretieho sektora prostredníctvom médií za účelom budovania občianskej spoločnosti. Načrtnuté negatíva sú riešiteľné vstupom a podporou komunitných médií.

2.1 Komunitné médiá – stručná definícia.

V 20-tych rokoch 20-teho storočia sa formuje sociologický prúd Chikagskej školy s výskumným ohniskom mestských aglomerácií formou terénneho výskumu so

⁵ Načrtnuté otázky si vyžadujú hĺbkovú kritickú analýzu programu a programovej štruktúry ako aj analýzu cieľových segmentov a pozicionovania sa na trhu Jednotky oproti konkurenčným televíziám.

Oborník, P. : Komunitné médiá : mikrosociálna perspektíva / Peter Oborník. In. Médiá a text 5. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2015. ISBN: 978-80-555-1494-9. S. 260-273.

zameraním na historicky prvé analýzy verejnej mienky. Park (1919) uvažuje o mestských plánoch, organizácii, susedoch, industrializácii v socio-demografických a ďalších kontextoch (Park, 1915, s. 577 -586), v neskorších prácach ako prvý pojednáva o fenoméne komunitnej tlače (aj keď ju exaktne nedefinuje) a to najmä v diele *The Immigrant Press and Its Control* opomínajúc súdobé námietky Slovákov proti maďarizácii ako aj potrebe gramotnosti vlastného jazyka. (Park, 1922, s. 52-53) Dôležitosť komunitných médií ako formy šírenia hlasu ľudu (zdola) vnímame ako jeden zo základných pilierov slovenskej národnej kultúry. Prvé slovenské noviny, dvojtyždenník *Slovenskje národnje noviny*, vychádzajúci v štúrovskej slovenčine „na obranu politických práv slovenského národa a tak aj na obranu rodnej reči – slovenčiny“ v rokoch 1845 – 1848 (Šteliar, 1976, s. 65-71) vzniká v podmienkach úradnej maďarčiny stavajúc slovenský národ do minoritnej pozície. Janowitz (1952) zdôrazňuje úlohu komunitnej štruktúry v súvislosti s lokálnymi novinami a možnosti spoločného konsenzu v rámci komunity prostredníctvom lokálnych novín. Stamm (1985) sleduje prepojenia medzi sociálnymi (komunitnými) väzbami a novinami, pričom komunitné vzťahy vníma buď ako predchodcu, alebo ako dôsledok využívania komunitných médií. Komunita čitateľov novín prispieva k vytvoreniu komunitných vzťahov a naopak, väzby vo vnútri komunity prispievajú k využívaniu komunitných novín. Vývojovo novšie komunitné elektronické médiá ako rozhlas a televízia sú považované za iniciatívy malého rozsahu zriadené miestnymi občanmi. (Jankowski, 2002, s. 36) Iniciatívni členovia komunity vytvárajú vlastný obsah často v spolupráci s profesionálmi, prípadne znalosťami obsahovej a technickej produkcie, dramaturgie a programovania. Zodpovedajú za vytvorený mediálny obsah a sú integrovaní do všetkých stupňov organizačnej štruktúry komunitného média. Servaes (1999) uvádza, že komunitné médiá boli popisované rôznymi termínmi ako „občianske médiá, participatívne médiá, alternatívne médiá, asociatívne médiá, slobodné médiá, autonómne médiá, rhizomatické médiá, radikálne médiá, médiá občiankej spoločnosti a otvorené médiá, pričom každý z pojmov pochádza z rôznych politických, kultúrnych a sociálnych orientácií a zameraní na určité aspekty komunitných médií“. (Carpentier, 2013, s. 2)

V Správe o občianskych a alternatívnych médiách v Európe (2008/2011 INI)) sa (okrem iného) uvádza, že občianske a alternatívne médiá sú neziskové, poskytujú možnosť členom spoločenstva podieľať sa na tvorbe obsahu, tvoria špecifickú skupinu popri komerčných a verejnoprávných médiách, pričom sa orientujú na špecifické cieľové skupiny. Prioritný je sociálny prínos pre spoločnosť, zaručujú kultúrnu a jazykovú rozmanitosť, pomáhajú posilňovať identitu špecifických

Oborník, P. : Komunitné médiá : mikrosociálna perspektíva / Peter Oborník. In. Médiá a text 5. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2015. ISBN: 978-80-555-1494-9. S. 260-273.

záujmových spoločenstiev a prispievajú k mediálnej gramotnosti⁶. (EP, 2008, s. 4 – 10)

2.1 Atribúty komunitných médií: mikrosociálna perspektíva.

Pravdepodobnosť posilňujúcej snahy o podporu komunitných médií na európskej úrovni by mala byť súčasťou odborného a verejného diskurzu, ktorého výsledkom by bolo vytvorenie alternatívnych modelov fungovania komunitných médií na Slovensku vrátane ich možností financovania ako aj relevantnej otázky výberu podporených komunit (vzhľadom na možnú existenciu alebo vznik extrémistických záujmových skupín a komunit s negatívnym spoločenským vplyvom) s čím sa vynára otázka možností regulácie a kontroly tak, aby neohrozili základné poslanie komunitných médií – slobodný prejav, názorovú pluralitu a podporu minoritných aktívnych skupín.

Domnievame sa, že atribúty komunitných médií napĺňa pojem mikrosociálna perspektíva, ktorú vnímame ako minoritnú nezávislú otvorenú prosociálne orientovanú iniciatívu prevažne homogénnej skupiny členov v rámci úzkeho regiónu s perspektívou dlhodobej udržateľnosti a poskytovania príležitosti aktívnym „bežným“ ľuďom.

Existujúci duálny systém nie je postačujúci. Popri verejných a komerčných médiách je potrebné rozšíriť systém o elektronické komunitné médiá a tým vyplniť prázdny priestor prostredníctvom inklúzie komunitných programov rôznorodých minorít a spoločenstiev pomerne nízkonákladovo a efektívne. V súčasnosti existujú na Slovensku rôzne záujmové skupiny produkujúce televízne obsahy (ako napr. rómska Gipsy Television, kultúrne programy K 13 – Košických kultúrnych centier, regionálne televízie a študentské médiá) s potenciálom produkovania kvalitných a lacných programov. Naplnením modelu komunitných médií sa otvára priestor pre šírenie sociálnych posolstiev hromadne, na celoplošnej úrovni. Sieťovanie súčasných komunitných médií a následná podpora vzniku nových s poskytnutím nízkych finančných dotácií a mediálneho priestoru (prípadne kanála či programovej služby) na celoplošnej

⁶ Niektoré z predmetných aspektov sú na národnej úrovni pomenované v Zákone 308/2000 o vysielaní a retransmisii, kde sa v § 3 Vymedzenie pojmov odseku k) definuje program v tzv. verejnom záujme ako program zameraný na uspokojovanie informačných a kultúrnych potrieb poslucháčov alebo divákov a to najmä programy pre maloletých s didaktickou funkciou, spravodajstvo, vzdelávacie a vedecké programy, programy poskytujúce právne informácie, podporujúce zdravie, ochranu prírody, životného prostredia, či ochranu zdravia, života, majetku, bezpečnosť na cestách, programy prezentujúce kultúru (aj kultúru národnostných a etnických menšín a iných minorít), náboženskú činnosť a program určený skupinám v zlej sociálnej situácii.

Oborník, P. : Komunitné médiá : mikrosociálna perspektíva / Peter Oborník. In. Médiá a text 5. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2015. ISBN: 978-80-555-1494-9. S. 260-273.

úrovni by mal byť základný pilier projekcie konkrétneho systému fungovania komunitných médií: mikrosociálnej perspektívy.

Zoznam použitých zdrojov

Benkovičová, Dana: Regionálne a lokálne elektronické médiá. Otázky žurnalistiky, 1997, č. 3, s. 203 – 216.

Brestovanský, Martin: Úvod do mediálnej výchovy. Vysokoškolské skriptá. Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity, Trnavská univerzita v Trnave, 2010.

Carpentier, Nico: Komunitní média – materiál k veřejné konzultaci. In: RRTV: Materiály k veřejné diskusi. <http://www.rrtv.cz/cz/static/o-rade/materialy-k-verejne-diskusi/index.htm> [16. 12. 2014]

Jankowski, Nicholas, W.: Creating Community with Media: History, Theories and Scientific Investigation. In: L. A. Lievrouw and S. Livingstone (eds): Handbook of New Media: Social Shaping and Consequences of ICTs. London: Sage, 2002.

Park, Robert, E.: The City: Suggestions for the investigation of human behavior in the city enviroment. In: The American journal of sociology, Volume XX, Number 5. Chicago: The University of Chicago Press, 1915. <http://www.jstor.org/action/showPublisher?publisherCode=ucpress> [16. 12. 2014]

Park, Robert, E.: The Immigrant Press and Its Control. New York: Harper and Brothers, 1922.

Šteliar, F.: Slovenskje národňje novini a ich význam pre spisovnú Slovenčinu. In: Slovenská reč. Ročník 41, Bratislava, 1976.

Na Slovensku sa bude zverejňovať odložená sledovanosť TV. Už na jeseň. Filip Maxa, 15. 7. 2014. <http://www.zive.sk/clanok/97199/na-slovensku-sa-bude-zverejnovat-odlozena-sledovanost-tv-uz-na-jesen> [16. 12. 2014]

Najväčší hráči si udrzujú svoje pozície na slovenskom televíznom trhu. TASR, 4. 8. 2014. <http://www.teraz.sk/kultura/media-televizie-sledovanost-podiel/93586-clanok.html> [16. 12. 2014]

Poslanci odsúhlasili zlúčenie STV a SRo. SITA, 30. 11. 2010. <http://www.webnoviny.sk/slovensko/clanok/259611-poslanci-odsuhlasili-zlucenie-stv-a-sro/> [28. 11. 2014]

Václav Mika: Nie som búrač vecí, ktoré fungujú. Okoličaniová, Eva. Pravda, 26. 07. 2012. <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/247484-vaclav-mika-nie-som-burac-veci-ktore-funguju/> [16. 12. 2014]

Zákon č. 16/2004 Z. z. o Slovenskej televízii v znení neskorších predpisov.

Oborník, P. : Komunitné médiá : mikrosociálna perspektíva / Peter Oborník. In. Médiá a text 5. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2015. ISBN: 978-80-555-1494-9. S. 260-273.

Zákon č. 160/1997 Z. z. o Rade SR pre rozhlasové a televízne vysielanie v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 294/1992 o Rade Slovenskej republiky pre rozhlasové a televízne vysielanie v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 308/2000 Z.z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z.z. o telekomunikáciách v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 468/1991 Zb. z. o prevádzkovaní rozhlasového a televízneho vysielania v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 532/2010 Z. z. o Rozhlase a televízii Slovenska a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 619/2003 Z. z. o Slovenskom rozhlase v znení neskorších predpisov.

Správa o občianskych a alternatívnych médiách v Európe (2008/2011 (INI)). Európsky parlament: Dokument zo zasadnutia, A6-0263/2008. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A6-2008-0263+0+DOC+PDF+V0//CS> [16. 12. 2014]

Výročná správa o činnosti Slovenského rozhlasu za rok 2008. PhDr. Miloslava Zemková, generálna riaditeľka Slovenského rozhlasu. Bratislava: apríl 2009. <http://www.rtv.slovensko.sk/o-rtvs/vyrocne-spravy/vyrocne-spravy-sro> [28. 11. 2014]

Výročná správa o činnosti Slovenskej televízie za rok 2008. Apríl 2009. <http://www.rtv.slovensko.sk/o-rtvs/vyrocne-spravy/vyrocne-spravy-stv> [28. 11. 2014]

Výročná správa o činnosti Slovenského rozhlasu za rok 2009. PhDr. Miloslava Zemková, generálna riaditeľka Slovenského rozhlasu. Bratislava: apríl 2010. <http://www.rtv.slovensko.sk/o-rtvs/vyrocne-spravy/vyrocne-spravy-sro> [28. 11. 2014]

Výročná správa o činnosti Slovenskej televízie za rok 2009. Apríl 2010. <http://www.rtv.slovensko.sk/o-rtvs/vyrocne-spravy/vyrocne-spravy-stv> [28. 11. 2014]

Výročná správa o činnosti Slovenského rozhlasu za rok 2010. PhDr. Miloslava Zemková, generálna riaditeľka Slovenského rozhlasu. Bratislava: apríl 2011. <http://www.rtv.slovensko.sk/o-rtvs/vyrocne-spravy/vyrocne-spravy-sro> [28. 11. 2014]

Výročná správa o činnosti Slovenskej televízie za rok 2010. Predkladá PhDr. Miloslava Zemková, generálna riaditeľka RTVS. Bratislava, apríl 2011. <http://www.rtv.slovensko.sk/o-rtvs/vyrocne-spravy/vyrocne-spravy-stv> [28. 11. 2014]

Výročná správa RTVS za rok 2011. PhDr. Miloslava Zemková, generálna riaditeľka Rozhlasu a televízie Slovenska. Bratislava: apríl 2012. <http://www.rtv.slovensko.sk/o-rtvs/vyrocne-spravy/vyrocne-spravy-rtvs> [28. 11. 2014]

Výročná správa o činnosti RTVS za rok 2012. Václav Mika, generálny riaditeľ Rozhlasu a televízie Slovenska. Bratislava: apríl 2013. <http://www.rtv.slovensko.sk/o-rtvs/vyrocne-spravy/vyrocne-spravy-rtvs> [28. 11. 2014]

Oborník, P. : Komunitné médiá : mikrosociálna perspektíva / Peter Oborník. In. Médiá a text 5. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2015. ISBN: 978-80-555-1494-9. S. 260-273.

Výročná správa o činnosti RTVS za rok 2013. Václav Mika, generálny riaditeľ Rozhlasu a televízie Slovenska. Bratislava: apríl 2014. <http://www.rtv.s.org/o-rtvs/vyroczne-spravy/vyroczne-spravy-rtvs> [28. 11. 2014]

<http://www.rtv.s.org/programove-sluzby/jednotka>

<http://www.radia.sk/radia/vlna.html>

<http://www.rtv.s.org/programove-sluzby/>

<http://www.radia.sk/pocuvanost/vlny>

Community media – micro social perspective.

This publication describes the dual media system in Slovakia as separated media forms: commercial and public services by providing plurality meanings as a result of social and cultural development. While relatively deregulated commercial media are dynamic and progressive, purely electronic public media - Slovak Radio (SRO) and Slovak Television (STV) to be dynamic and progressive (market-driven) do not. Special STV provide an “empty space” for implementation of other public service.

The resulting "empty" space could be used by community media which ideas is really in opposites: not from top to bottom, but from bottom to top. The result can be implementation of community media as "micro social perspective": which is the TV media channels for minority and the other non profit groups - a minority independent, open prosocial, with largely homogeneous group and other members.

Key words

community media – dual system – commercial media – public media – Slovak Television - Slovak Radio

Peter Oborník je odborný asistent na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove, kde sa venuje výskumu otázok (prevažne elektronických) médií, PR a marketingu a populárnej kultúry. Pôsobil na viacerých pozíciách v lokálnom Rádiu Prešov, angažoval sa aj v regionálnych televíziách, neskôr pracoval na PR a marketingových projektoch. V súčasnosti sa realizuje ako PR a marketingový manažér projektu SPOTs patriaceho pod K 13 – Košické kultúrne centrá. V monografii z oblasti popkultúry Hudobný videoklip – teória a trendy analyzuje a interpretuje vývoj hudobných videoklipov (najmä za ostatných 30 rokov). Aktuálne má publikované dve autorské kapitoly o programovaní v televízii

Oborník, P. : Komunitné médiá : mikrosociálna perspektíva / Peter Oborník. In. Médiá a text 5. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2015. ISBN: 978-80-555-1494-9. S. 260-273.

a digitálnych, resp. nových médiách v učebnici Tvorba a recepcia rozhlasového a televízneho textu. Viac informácií je zverejnených na stránke obornik.sk

kontakt (adresa pracoviska, pracovný e-mail, resp. webstránka) /asi nech je to rovnaké ako ostatní/

Tento článok, bol vytvorený realizáciou projektu *Dovybavenie a rozšírenie lingvokulturologického a prekladateľsko-tlmočnického centra*, na základe podpory operačného programu Výskum a vývoj financovaného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja.

This publication is the result of the project implementation: *Retrofitting and Extension of the Center of Excellence for Linguaculturology, Translation and Interpreting* supported by the Research & Development Operational Programme funded by the ERDF.